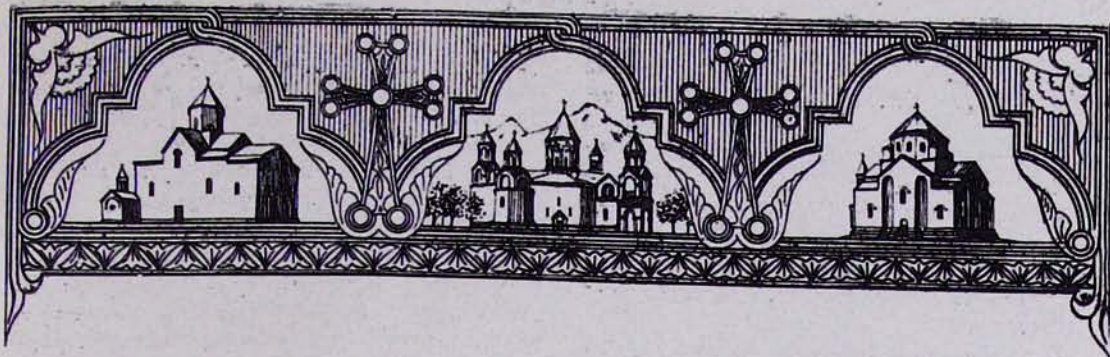

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԿԱՎԱԳ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

(Հոգևոր ձեմաբանի

և խառնակ ուսանող)

ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՎ ՆՐԱ ԴԵՐԸ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՀՈԳԵՎՈՐ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿՅԱՆՔՈՒՄ

այ ժողովուրդն իր բազմադարյան պատմության ճանապարհին շատ փորձություններ է կրել: Նա հերոսաբար պայքարել է՝ պահպանելու համար իր անկախությունը, ազգային ինքնությունը և մշակույթը:

Կյանքի և մահու այդ պայքարում աշխատասեր հայ ժողովուրդը ոչ միայն պահպանել է իր ֆիզիկական գոյությունը, այլև ստեղծել է բազմակողմանի և հարուստ մշակույթ: Ծնորհիվ իր բարձր հանձարի և ստեղծագործ ու շինարար ոգու, նա հիմնել է գեղեցիկ կոթողներով զարդարված քաղաքներ, բերդեր, հույշեն ու գեղակերտ պալատներ: Ամբողջ հայկական լեռնաշխարհում պահպանվել են կործանված քաղաքների, բերդերի, եկեղեցիների, վանքերի, կամուրջների ավերակներ, համաշխարհային արժեք ներկայացնող ձեռագրեր, գրականություն, արվեստի և նկարչության գանձեր:

Պարսիկ շահերն ու խաները, հոմեական աշխարհակալները, աշխարհավեր սելջուկներն ու մոնղոլները, թուրք բարբարոս հրոսակախմբերը միշտ սուր են բարձրացրել մեր երկրի ազատության և անկախության վրա, վիրավորել են մեր ազգային արժանապատվությունը, արհամարհել են մեր լեզուն ու նկեղեցին, ավերել ու ամայացրել են մեր ծաղկուն քաղաքներն ու շեն գյուղերը, ոչնչացրել են հայ ժողովրդի ստեղծագործած

նյութական և հոգևոր մշակույթի հուշարձանները և մեր ժողովրդի անմեղ արյունով են ներկել հայրենի դաշտերն ու գետերը: Բայց վայրագ թշնամիները չեն կարողացել արմատախիլ անել հայ ժողովրդի ստեղծագործ ոգին, նրա ապրելու անմեղ կամքը, և ինչպես բանաստեղծն է ասել՝ նա շինել է միշտ, երբ նույնիսկ թշնամին մի կողմից քանդում էր հարևան տունը:

Հայ ժողովրդի ազգային ինքնությունը պահպանման և մշակույթի զարգացման բնագավառում Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին իր լուսամիտ հոգևորականների շնորհիվ մեծ դեր է կատարել:

Հայ հոգևոր մշակույթը մասնավորապես իր վերելքն է ապրել այն ժամանակ, երբ Ս. Գրիգոր Լուսավորիչը քրիստոնեական կրոնի լույսով է լուսավորել հայ միտքը, քրիստոնեական վարդապետության սիրտ կրակով է վառել ու շերմացրել հայի սիրտը, քրիստոնեական կրոնի վսեմ գաղափարներով շաղկապել հայ ժողովրդին, ամրապնդել Հայ Ազգի միությունը և անխզելի ու անբաժան դարձրել այն:

Ե դարում, Հայ Եկեղեցու երկու մեծ սյուների՝ Ս. Սահակի և Ս. Մեսրոպի անդուշանքերի շնորհիվ ստեղծված հայ գիրն ու գրականությունը, որ ժամանակի ամենախոշոր մշակութային պահանջն էր հանդիսացել հայության համար, ազգային ինքնություն և

անկախ գոյության պայմաններ է ստեղծել և Հայ Ազգը փրկել ստույգ ոշնչացման վտանգից:

Ս. Սահակի և Ս. Մեսրոպի ստեղծած հրաշագործ հայ գիրը և նրանց դաստիարակած թարգմանչաց սերնդի հայ գրականությունը հանդիսացել են այն հոգևոր և հզոր ազդակը, որ բարոյապես և իմացապես զինել է հայ ժողովրդին և իմաստավորել նրա հանրային կյանքը:

Հայ հոգևորականությունը, իր վեհ կոչման գիտակից, հանդիսացել է նախաձեռնողը, շարունակողը, պահողն ու պահպանողը, ոգեշնչողն ու իմաստավորողը հայ ազգային, եկեղեցական մշակույթի: Ս. Սահակ Պարթև, Ս. Մեսրոպ Մաշտոց, Հովսեփ Հողոցմեցի, Ղևոնդ երեց, Գյուտ կաթողիկոս, Հովհան Մանդակունի, Մովսես Խորենացի, Եղնիկ Կողբացի, Եղիշե վարդապետ և Ղազար Փարպեցի—ահա պատվական անձնավորություններ, որոնք հանդիսացել են մեր Ե դարի ոսկեդարի հոգևոր մշակույթի անդուլ գործիչները: Այս պանծալի և առաքինազարդ կրոնավորների սուրբ հիշատակը հավերժ խընկելի պիտի մնա հայ ժողովրդի հոգում:

Մինչև ԺԱ դար, մեր մատենագրության մեջ հիշվում են շուրջ 50 մատենագիրներ, որոնցից մեկը միայն՝ Գրիգոր Մագիստրոս գիտուն իշխանը եղած է աշխատական:

Մեծ է եղել անցյալում մեր ազգային-եկեղեցական տարեգրության և մեր մշակույթի պատմության մեջ հոգևոր ճեմարանների, ընծայարանների, ժառանգավորաց վարժարանների, դպրեվանքների դերը առհասարակ, որտեղ դասավանդել են մեր եռամեծ վարդապետները: Հայաստանյայց Եկեղեցին անցյալում կատարել է իր ժամանակի համար խոշոր մշակութային-լուսավորական աշխատանք իր վարժերով, հոգևոր կենտրոններով և ճեմարաններով, որտեղ մշակվել, զարգացել և աչքի լույսի պես պահվել ու պահպանվել են մեր դարավոր մշակույթի թանկագին գանձերը, այդ թվում մատենագրությունը, նկարչությունն ու գրչագրությունը: Վանքերում ծաղկած հայ մշակույթը արդյունքն էր մեր ժողովրդի հոգևոր բարեպաշտական գրչամեթոդների և հայ հոգևորականության քրտնաջան վաստակի: Էջմիածին, Դվին, Տաթև, Սանահին, Հաղբատ, Գլաձոր, Կարիյր վանք, Սիս, Աղթամար, Երուսաղեմ, Արմաշ և այլ հոգևոր կենտրոններ հանդիսացան լուսավոր անոմներ, որոնք վաղուց են անցել մեր մշակույթի պատմության մեջ իբրև հոգևոր մշակույթի կենտրոններ:

Հայ դպրոցն ու դպրությունը կրոնական և աշխարհիկ իրենց զույգ երեսներով ազգային գոյության պահպանման և պայծառաց-

ման մեծագույն ազդակներն են հանդիսացել անցյալի մեջ և շարունակում են հանդիսանալ նաև այսօր, մանավանդ Սփյուռքի հայության տրտում կյանքի համար:

Մեր եկեղեցական պատմության մեջ երկար է շարանը այն բազմավաստակ ու շինարար հոգևորականների, որոնք իրենց գիտություն, արվեստի և գրականության նվաճումները ի սպաս են դրել հայ մշակույթի զարգացման և հարստացման շնորհակալ գործին: Նրանք իրենց յուրահատուկ և ինքնուրույն արվեստով նոր գեղեցկություն, խոնարհություն և նոր արժեք են հաղորդել մեր մշակույթին: Այսպես, Շիրակացին, իր գիտական բազմակողմանի հմտությամբ, Կոմիտաս Կաթողիկոսն իր կրոնական սքանչելի բանաստեղծությամբ, Նարեկացին իր հոգեթով միստիկ գրականությամբ, Շնորհալին իր անգերազանցելի գրքիթղական արվեստով, Որոտնեցին և Տաթևացին իրենց Հայաստանյայց Եկեղեցու շահերի համար մղվող պայքարի գրականությամբ՝ անմոռաց երախտիք են թողել հայ սերունդների հրախտագետ սրտում:

Ազգի մեծությունը նրա ստեղծագործող ոգու և այդ ոգու ստեղծած արգասիքների արժանավորության մեջ է կայանում: Հայ Ազգը անցյալում ստեղծագործել է և իր ստեղծագործության հուշարձանները կազմում են այսօր հայության փառքն ու պատիվը և նրան ապահովում են պատվավոր տեղ՝ արժեքավոր մշակույթ ունեցող այլ ազգերի շարքում:

Հայի հոգին ձևակերպվել, կազմվել, իր արմատները արձակել, իր ինքնուրույն դրոշմով զարգացել, զորացել ու անխորտակելի էություն է դարձել երկար դարերի ընթացքին մշակույթից, այսինքն կրոնից, գրականությունից և արվեստից ծնած իր սնունդով:

Մշակույթ բառը իր եվրոպական արմատի մեջ պաշտամունք է նշանակում: Ուստի սերտագին սիրով և գուրգուրանքով պետք է կապվենք մեր պատմության, մեր գրականության ու արվեստներին, մեր բարքերին ու ավանդություններին: Այդ պաշտամունքը, այդ ջերմ սերը դեպի մեր մշակույթը՝ թելադրում են հայ դպրոցն ու Հայաստանյայց Եկեղեցին, որովհետև նրանք են հայ մշակույթի ակնադրույրը: Հայ դպրոցի և Հայաստանյայց Եկեղեցու շնորհիվ կարելի է հաղորդվել այդ մշակույթի արժեքների և ոգու հետ, այսինքն ծանոթանալ նրա հիմնական տարրերին, նրանք յուրացնել ու սիրել և մեր ներքին մարդը կերտել նրանցով:

Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին չափազանց կարևոր և վճռական դեր է կատարել նաև մեր ազատագրական շարժումնե-

րի մեջ: Եկեղեցին օրհնել է հանուն հայ ժողովրդի ազատության և անկախության մերկացված սուրբ: Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին սրբազան բեմերից հնչեցրել է միշտ հայրենասիրության քարոզը և իր թևերի տակ է առել, պահել ու պահպանել հայ ժողովրդին՝ մեր պատմության դժբախտ օրերին: Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին օրհնել և գլխավորել է Սփյուռքի հայության ազգահավաքը իր Հայրենի Հողի վրա:

Ուրեմն Ս. Լուսավորչի անմար կանթեղից վառենք մեր մտքի ճրագը, կայծեր ստանանք Ս. Մեսրոպի մշտավառ մորենուց, մտքով ու

հոգով լուսավորված, աննահանջ սիրով զինված, հոգևոր կոչման բարձր գիտակցությամբ ծառայենք Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցուն և հավատացյալ հայ ժողովրդին, բարձր պահելով Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի պատմական հմայքը, հայրենի սուրբ կրոնի բույրը, ազգային մայրենի լեզուն և հայրենասիրության դրոշմ:

Կեցցե՛ Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին և նրա ստեղծած սքանչելագործ հայ մշակույթը:

Կեցցե՛ հայ մշակույթի մեր օրերի լուսաւոր վերակացուն, մեր սիրելի Վեհափառ Հայրապետը:

